

Милица Поповић
Библиотека Матице српске, Нови Сад
milicaporovic@bms.ns.ac.rs

Тамара Мијатовић
Библиотека Матице српске, Нови Сад
tamaram@bms.ns.ac.rs

ПРОЦЕС ИЗРАДЕ КАТАЛОГА НА ПРИМЕРУ КАТАЛОГ СЕРИЈСКИХ ПУБЛИКАЦИЈА У БИБЛИОТЕЦИ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Сажетак: У раду се разматра појам и дефиниција библиографије и каталога, као и важност израде и постојања каталога као облика библиографије и за библиотеке и библиотекарe, али и за саме кориснике. Пренета су искуства аутора рада у изради каталога, у области серијских публикација, у Библиотеци Матице српске. Описан је процес израде *Каталога периодике из области културе, уметности, језика и књижевности на територију Војводине у Библиотеци Матице српске у периоду од 1825.¹ до 2020. године.²* Такође, аутори се надају да приказ процеса израде каталога може да послужи и као прва помоћ колегама које се у будућности одлуче на израду овакве врсте публикације.

Кључне речи: Каталог, периодика, серијске публикације, Библиотека Матице српске, библиографија

Увод

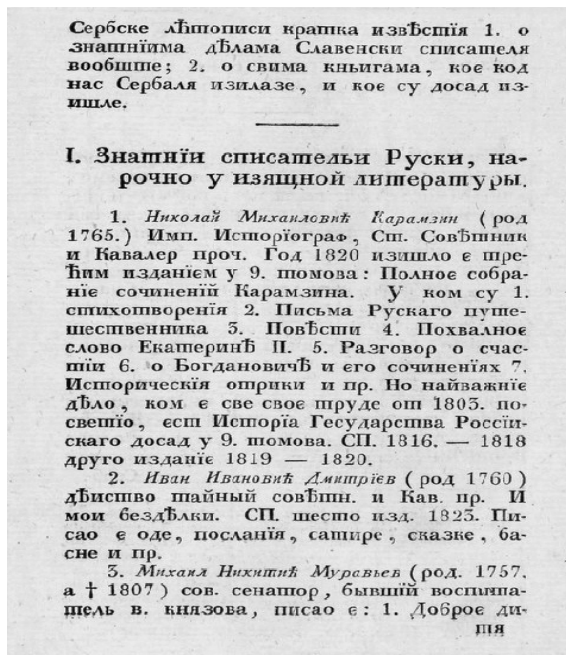
Дефиниција и појам библиографије још од давнина имају широку лепезу тумачења. „Данас је већ устаљено и прихваћено као примарно значење ријечи библиографија, према коме је она попис или опис књига и других штампаних

¹ Аутори рада су се одлучили за 1825. као годину када је штампан *Летопис Матице српске*, иако је Летопис покренут 1824. године. Наредна, 2024. година ће у Матици српској и у Библиотеци Матице српске бити у знаку 200-те годишњице *Летописа Матице српске*.

² У даљем тексту *Каталог периодике из области културе, уметности, језика и књижевности*.

или рукописних радова, као и неких материјала који немају изричит текстуални облик (музикалије, мапе, на пример). Ипак, дефиниција самог појма и не може бити потпуно јединствена, па тако нису ни уклоњене све дилеме које било какво дефинисање библиографије изазива у нашим размишљањима. И данас у теорији постоје знатне разлике у схватању ширине онога што сам појам библиографије означава.³

У Срба појам библиографије термилошки се утемељује у *Лейхойису Матхице срѣске*. Тадашњи уредник *Лейхойиса*, Георгије Магарашевић објављује „Кратке библиографическе вести о литератури. Словена“⁴ које представљају један од најранијих теоретских извора из ове области.

Сербски летопис за год. 1825, част 1, стр. 150.

Библиотечки каталог представља један од основних инструмената који открива садржину библиотечких фондова и представља врло битну карикку између фонда и корисника. Помоћу каталога корисник проналази податке о публикацијама, а пре свега њихову сигнатуру преко које лакше може да дође до одређеног

³ Војислав Максимовић, *Основе теорије библиографије* (Београд: Народна библиотека Србије, 1987), 12.

⁴ Георгије Магарашевић, „Кратке библиографическе вести о литератури. Словена“, *Сербске лейхойиси за год. 1825. часїи 1* (1825): 149-150.

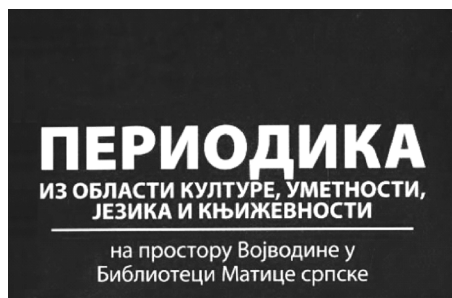
налова. Сходно томе, каталог можемо дефинисати и као попис грађе у којем каталогске јединице представљају јединице грађе поређане по одређеном систему. Према Еви Верони каталог је:

- у библиотечком смислу – попис библиотечке грађе која се налази у одређеној библиотеци или посебној збирци или посебном фонду, или више библиотека, а сређена је по неком одређеном критеријуму
- у ширем значењу – попис предмета који се налазе на одређеном месту (нпр. у једном или више музеја на некој изложби, у поседу неке *физичке особе*).

Одређивање области и периода које ће бити обухваћене једним каталогом

Пре него што се приступи изради каталога одређене тематике, потребно је детаљно размотрити области које би могле да буду уврштене у попис. На првом месту треба сагледати потребе корисника, а затим и колега библиотекара који ће преко штампаног и електронског каталога моћи лакше да приступе информацијама о одређеној серијској публикацији.

У Библиотеци Матице српске (БМС) израђује се текућа библиографија монографских публикација са територије Војводине, од 1981. године. С обзиром на то да она не обухвата серијске публикације, јавила се потреба за израдом каталога који би се управо односио на ову врсту грађе која је везана за одређене области. Тиме би на једном месту били обухваћени како текући тако и они наслови који су престали да излазе, а који се налазе у фонду БМС. У каталогу *Периодика из области културе, уметности, језика и књижевности* на једном месту је обједињена грађа континуираних извора из области хуманистичких наука. Приликом израде каталога овог типа, након одабира назначене области, било је потребно одредити временски оквир којим ће садржај бити обухваћен, а при томе пожељно је било водити се принципом да тај период буде што свеобухватнији. У горенаведеном каталогу као почетна година узета је 1825. и та година се везује

у периоду
ОД 1825. ДО 2020. ГОДИНЕ

Поступак прикупљања грађе

за штампање једног од најзначајнијих и најстаријих српских часописа из области књижевности и културе, *Лейбиш Матице српске*. С обзиром на то да је рад на каталогу започет средином 2021. године као крајња година за попис грађе узета је 2020.

Сам поступак прикупљања грађе захтева највише знања, стрпљења, истраживачке вештине, упорности и компаративног сагледавања прикупљених података. О прикупљању грађе, крајем прошлог века, Станоје Станојевић је забележио: „За добру библиографију треба сваку књигу свестрано проучити и потанко описати, и кад тако буде сав материјал скупљен, моћи ће се приступити библиографском раду.”⁵ Одабир грађе потребно је радити пажљиво, дакле са публикацијом у руци (*de visu*), што и јесте предуслов за поузданост података.

Библиотека Матице српске као матична и једна од депозитних библиотека у Србији, према *Закону о библиотечко-информационој делатности*⁶, дужна је да у свом фонду трајно чува све врсте публикација које су издате на територији Војводине преко обавезног примерка. Наравно, и други видови набавке су заступљени у БМС али је обавезни примерак примаран, његово достављање умногоме олакшава рад на изради каталога јер су публикације лако доступне.

Библиографски опис

Опис публикација у *Периодици из области културе, уметности, језика и књижевности* рађен је по *Међународном стандарду за библиографски опис серијских публикација и других континуираних извора ISBD(CR)* и приказан је у тзв. стандардном формату, у форми каталошког листића. Ова форма пожељна је ради усклађености са подацима из електронског каталога, а уједно олакшава и процес израде каталога на основу излистивања записа означених наслова. Програм који је коришћен за претраживање и излистивање грађе за потребе каталога јесте COBISS. Приликом одабира грађе врло је важно пажљиво прегледати сваку публикацију јер додељени УДК број у електронском каталогу, с обзиром на то да је у питању често серијска публикација са разноврсним садржајем, није увек поуздан показатељ. Дакле, може се десити да у библиографском опису публикације стоји УДК број који је везан за одређену тему која се жели пописати, па ипак он не налази своје место у самом каталогу стога што се текстови у њему односе и на неке друге области. Те је то разлог зашто поједини наслови, иако имају УДК ознаку која се односи на културу, уметност, језик и књижевности, приликом прегледа саме публикације нису уврштени у каталог. Нпр. магазин *Дани* без обзира на то што има УДК који се везује за културу, ипак своје место није нашао у Каталогу зато што

⁵ Станоје Станојевић, *Прилози библиографији србуља* (Београд: б. и., 1894), 362.

⁶ *Закон о библиотечко-информационој делатности* бр. 52 (Београд: Службени гласник Републике Србије, 2011).

у овом гласилу преовладавају текстови из области политике и информисаности. Приликом одабира грађе не треба занемарити ни онлајн-публикације јер и оне представљају значајан извор за корисника. Овде се мисли пре свега на „изворне“ онлајн-публикације које немају своје упоредно издање у штампаној форми.

Одлука о томе који ће се подаци наћи у свакој библиографској јединици, остављена је библиографу, а који би касније у раду требало да их доследно употребава за сваку јединицу, објашњавајући поступак у уводној речи каталога. Библиографске јединице треба пажљиво сагледати, имајући у виду да се серијске публикације по свом опису разликују од монографских издања, управо због континуитета у излажењу. Изузетно је важно навести и образложити у уводном делу каталога због чега поједине публикације нису нашле место у попису, те већим делом пажњу треба усмерити ка насловима чија садржина више одговара одабраним областима. Опис сваке каталожке јединице, конкретно у каталогу *Периодика из области културе, уметности, језика и књижевности*, садржи на првом месту сигнатуру која упућује корисника на информацију где је публикација смештена у магацинском простору БМС. Код појединих наслова наведене су и друге сигнатуре попут оних из легата или поклон-збирки, јер неких годишта нема у уникатском примерку. Један од таквих примера је часопис *Амајџерски екран* који БМС има само у поколон-збирци Боривоја Миросављевића.

308

П I 1703

LEPTIR : haiku časopis / glavni i odgovorni urednik Boro Latinović. - God. 1, br. 1 (1993)-god. 2, br. 2 (1994). - Niš : Udruženje haiku pesnika Jugoslavije ; Kula : Biblioteka "Macuo Bašo" ; Sremski Karlovci : Karlovačka umetnička radionica, 1993-1994 (Beograd : Pangraf). - 20 cm

Povremeno.

ISSN 0354-4087 = Leptir (Niš)

COBISS.SR-ID 102178567

309

П II 951

ЛЕТОПИС Матиче српске / уредник Јован Бошковић. - Год. [44], књ. 115 (1873)- . - Нови Сад : Матича српска, 1873- (Нови Сад : Српска народна задружна штампарија). - 24 cm

Месечно. - Доступно и на: <http://www.maticasrpska.org.rs/letopis-maticesrpske/>. - Је наставак: Српски летопис.

ISSN 0025-5939 = Летопис Матиче српске

COBISS.SR-ID 7053570

Опис библиографске јединице у каталогу периодичних публикација садржи: наслов, поднаслов (ако је наведен на самој публикацији), податак о одговорности (код генеричких наслова то је корпоративно тело, а код осталих наслова податак о главном и одговором уреднику), нумеричке податке (које године је публикација почела да излази и са којом је престала уколико се ради о публикацијама које више не излазе), место издавања, назив издавача и податак о димензијама публикације.

Након библиографског описа следе напомене. Прва у низу је напомена о периодичности, затим следи податак о доступности на вебу (код описа оних штампаних публикација које имају и своју електронску верзију, али не и онлајн-издање), затим податак о језику и писму, напомене које се тичу издања на другим језицима,

о претходнику или следбенику одређених наслова или другим повезивањима као и напомена о томе према ком броју је рађен опис, уколико БМС не поседује први број. Код периодичних публикација врло често се мењају уредници, издавачи и штампари. Добар пример честе промене у уредништву, као и у називу и промени издавача јесте *Лейойис Мајице српске*. Због обима каталога сматрамо да је сувишно остављати одређене напомене тог типа. Корисник може по потреби да испрати све те промене у запису електронског каталога.

Испод подручја напомене следи ISSN број са кључним насловом, уколико га публикација има, а на самом крају налази се ID број под којим је наслов каталогизиран у електронској бази.

Одређени наслови имају свог претходника или свог следбеника, али то не значи да ће сви они бити уврштени у каталог. Постоји могућност, наиме, да се њихов садржај мења и да се више не уклапа у тематику каталога.

Онлајн-публикације такође треба да нађу своје место у каталогу, и оне које су на вебу и оне које из неког разлога нису достављене као обавезни примерак у БМС у штампаном облику, али имају своје онлајн-издање. У Каталог су уврштена три таква наслова, један од њих је *Међучин*, часопис за позоришну уметност.

Регистри

„Регистри проширују границе примарне ауторске библиографије и увећавају њену информативну вредност. Они уводе библиографске јединице на различите начине у комуникационо поље. Регистри извлаче у одреднице одређене елементе из садржине библиографског описа и слагањем одредница граде нове, помоћне библиографије.”⁷

Каталог насловљен *Периодика из области културе, уметности, језика и књижевности* прате два регистра:

1. Регистар наслова који је уређен азбучним и абецедним редом и
2. Регистар првих издавача који је уређен према месту издавања, и то азбучним редом.

Каталог не садржи именски регистар, односно регистар првих уредника који се налазе у самом библиографском делу сваке каталожке јединице, јер би навођењем само првих уредника били изостављени они који су својим радом и залагањем допринели настајању и развоју значајних публикација.

За каталог се може рећи да је коначно уобличен тек када је заокружен уводном речју, предговором или поговором, списком коришћене литературе, садржајем као и регистрима и напоменама.

⁷ Љубица Ђорђевић, *Библиографија Српској књижевној гласника* (Београд: Народна библиотека Србије, 1982), 13.

Иако се у матичним (депозитним) библиотекама израђују библиографије, потребно је пописати одређену врсту грађе и у каталозима јер се на једном месту, у њима, прегледно налази грађа која се брзо може пронаћи.

Литература

1. Bikicki, Milana i Ana Kaćanski. *Bibliografija novosadske štampe 1824–1918*. Novi Sad: Biblioteka Matice srpske, 1977. (na ćirilici)
2. Đorđević, Ljubica. *Bibliografija Srpskog književnog glasnika*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1982. (na ćirilici)
3. Hatibović, Lamija. „Uloga i značaj bibliografija, bibliografa i bibliografskih aktivnosti u radu Orijentalnog Instituta Univerziteta u Sarajevu”, *Dokumentarno naslijeđe* br. 26 (2020). Preuzeto 1. 6. 2023. https://www.academia.edu/72295814/Uloga_i_zna%C4%8Daj_bibliografija_bibliografa_i_bibliografskih_aktivnosti_u_radu_Orijentalnog_Instituta_Univerziteta_u_Sarajevu_The_Role_and_Significance_of_Bibliographies_Bibliographers_and_Bibliographic_Activities_Held_and_Preserved_by_the_Institute_for_Oriental_Studies_of_the_University_of_Sarajevo.
4. *Katalog niške periodike 1888–2004*. Niš: Narodna biblioteka „Stevan Sremac”, 2004. (na ćirilici)
5. Maksimović, Vojislav. *Osnove teorije bibliografije*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1987. (na ćirilici)
6. Mijatović, Tamara i Milica Popović. *Periodika iz oblasti kulture, umetnosti, jezika i književnosti na prostoru Vojvodine u Biblioteci Matice srpske u periodu od 1825. do 2020. godine*. Novi Sad: Biblioteka Matice srpske, 2022. (na ćirilici)
7. Panajotović, Zoran i Mladen Vukomanović. *Bibliografija periodike Srbije 1944–1965*. Beograd: Trajna radna zajednica pisaca „Zapis”, 1979. (na ćirilici)
8. Rodaljević, Dragoslava. „Tematska bibliografija u stručnoj periodici grada Užica”, *Korak biblioteke* br. 5 (2020). Preuzeto 5. 7. 2023. <https://korakbiblioteke.biblioteka-uzice.rs/wp-content/uploads/2020/11/2.-Tematska-bibliografija-Dragoslava-Rodaljevic.pdf>.
9. *Serbske letopisi za god. 1825*. Novi Sad: Georgije Magarašević, 1825. (na ćirilici)
10. Stanojević, Stanoje. Prilošci bibliografiji srbulja. Beograd: s. n, 1894. (na ćirilici)
11. Verona, Eva. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Zagreb: Društvo bibliotekara Hrvatske, 1970.
12. Vraneš, Aleksandra. *Osnovi bibliografije*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2001. (na ćirilici)
13. *Zakon o bibliotečko-informacionoj delatnosti*. Beograd: Službeni glasnik Republike Srbije, 2011. (na ćirilici)
14. Teorija i istorija bibliografije – skripta. Preuzeto 10. 7. 2023. <https://www.scribd.com/document/47501319/Teorija-i-istorija-bibliografije-skripta>.

THE PROCESS OF CREATING A CATALOGUE USING *THE CATALOGUE OF THE SERIAL PUBLICATIONS IN THE MATICA SRPSKA LIBRARY*

Summary

This paper discusses the concept and definition of bibliography and catalogue and points to the importance of a catalogue as a form of bibliography for libraries and librarians, as well as for users. The authors share their experience in creating the catalogue of the serial publications in the Matica Srpska Library. The paper describes the entire process of creating the Catalogue of Periodicals in the Fields of Culture, Arts, Language and Literature of the Region of Vojvodina in the Matica Srpska Library from 1825 to 2020 (*Katalog periodike iz oblasti kulture, umetnosti, jezika i književnosti na prostoru Vojvodine u Biblioteci Matice srpske u periodu od 1825. do 2020. godine*). The description of the catalogue creation process can, hopefully, serve as a reference manual to colleagues who decide to create this type of publication in the future.

Keywords: catalogue, periodicals, serial publications, Matica Srpska Library, bibliography

Milica Popović
Tamara Mijatović